

Dalia Dilytė

KRISTIJONO DONELAIČIO PASAKĖČIŲ
SANTYKIS SU ROMULO TRADICIJOS
PASAKĖČIOMIS

Anotacija. Straipsnyje aptariamas Donelaičio pasakėčių tyrėjų dar visiškai nenagrinėtas, bet svarbus klausimas, į kurį reikia ieškoti atsakymo, norint tinkamai suvokti Donelaičio pasakėčių vietą Europos literatūros istorijoje, jų originalumo laipsnį. Bandoma išsiaiškinti, ar Donelaičio pasakėčioms turėjo kokios nors įtakos vėlyvosios Antikos, Viduramžių ir vėlesnių laikų lotyniškai parašytos pasakėčios. Aptariamos tais pačiais motyvais sukurtos Romulo tradicijos ir Donelaičio pasakėčios, nagrinėjami jų kompozicijos, personažų vaizdavimo principų, kalbėjimo būdo, leksikos skirtumai ir bendri bruožai.

Raktažodžiai: pasakėčia; Viduramžių literatūra; lietuvių literatūra; Kristijonas Donelaitis.

Visi Donelaičio pasakėčių tyrėjai ligi šiol kreipė dėmesį į jų sąsajas su to paties žanro antikiniaiis kūriniais, stengdamiesi nustatyti Ezopo, Fedro ir kitų pasakėtininkų įtaką ar išryškinti originalius mūsų poeto kūrinėlių bruožus. Liudvikas Rėza laikė Donelaičio pasakėčias ne Ezopo ar La Fontaine'o sekimais, o savitais poeto kūriniais¹. Franzas Tetzneris su juo ginčijosi, teigdamas, jog Donelaičio pasakėčios esančios Ezopo pasakėčių perdirbiniai². Vėlesni tyrinėtojai tvirtino,

¹ Kristijonas Donelaitis, *Das Jahr in vier Gesängen. Ein ländliches Epos aus dem Litauischen des Christian Doneleitis, genannt Donalitus, in gleichem Versmaß ins Deutsche übertragen von D.L.J. Rhesa, Prof. D. Theol.*, Königsberg: Gedruckt in der Königl. Hartungschen Hofbuchdruckerei, 1818, p. XVIII.

² Franz Tetzner, „Zum zweihundertjährigen Geburtstag des ostpreussischen Dichters Christian Donalitus“, in: *Altpreussische Monatschrift*, t. 51, 1914, p. 175.

kad daugelis Donelaičio pasakėčių motyvų nėra originalūs, bet toks bruožas yra būdingas pasakėčios žanrui³. Donelaičio pasakėčių santykį su Ezopo, Fedro, Babrijaus ir Aviano kūryba yra nagrinėjusi ir šio straipsnio autorė⁴. Visi minėti darbai, be abejo, buvo reikalingi, nes iš tiesų svarbu išsiaiškinti antikinės pasakėčios, kaip pasakėčios žanro pradžių pradžios, nulėmusios pagrindinius Europos pasakėčios principus, įtaką Donelaičio kūrinėliams. Tačiau po to būtina žengti toliau, nes pasakėčios žanras po Aviano toli gražu nenunyko. Priešingai, jis ilgai ir laimingai klestėjo. Įdomu, kad pasakėčia pademonstravo neįtikimą tvirtybę ir stabilumą: antikinei visuomenei žlugus, vietoje jos susiformavo kitos socialinės struktūros; mirus lotynų kalbai, Vakarų Romos imperijos teritorijoje atsirado kitos kalbos, senąją religiją pakeitė krikščionybė, o pasakėčia, nepaisydama šių socialinių ir dvasinių pokyčių, tebegyveno pagal Antikoje galiojusius žanro dėsnius.

Graikijoje pasakėčia buvo siejama su Ezopo (Aisopo) vardu. Frazė „Ezopo pasakėčia“ ten reiškė ne tiek autorystę, ne tiek priklausomybę Ezopui, kiek žanro pavadinimą. Ar Ezopas iš tiesų gyveno, ar jis pramanytas pasakėčių kūrėjas, nėra aišku. Patys graikai niekada neabejojo jo buvimu (Her. II, 134; Plut. *De sera num. vind.* 12) ir teigė jį gyvenus VII a. pr. Kr. pabaigoje ir VI a. pr. Kr. pirmoje pusėje. Nei pats Ezopas, nei kiti tais laikais pasakėčių neužrašinėjo, jos sklido iš lūpų į lūpas, kiekvienas pasakotojas galėjo tekstą perkurti savaip. Pasakėčios šmėkščiojo ir graikų literatūroje: jų randama Hesiodo, Aristofano, Herodoto ir kitų rašytojų kūriniuose. Apie 300 m. pr. Kr. Demetrijas Falerietis vadinamąsias Ezopo pasakėčias

³ Kostas Doveika, *Kristijonas Donelaitis*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1963, p. 27; Jurgis Lebedys, *Senoji lietuvių literatūra*, Vilnius: Mokslas, 1977, p. 212; Leonas Gineitis, *Kristijonas Donelaitis ir jo epocha*, Vilnius: Vaga, 1990, p. 252; Albinas Jovaišas, *Kristijonas Donelaitis*, Kaunas: Šviesa, 1992, p. 43; Albinas Jovaišas, „Pasakėčios“, in: Eugenija Ulčinaitė, Albinas Jovaišas, *Lietuvių literatūros istorija: XIII–XVIII amžius*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2003, p. 444.

⁴ Dalia Dilytė, *Kristijonas Donelaitis ir Antika*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005, p. 72–85.

surinko ir išleido. Tačiau ir po to pasakėčios žmonių sąmonėje nepatapo autorinėmis. Matyt, taip atsitiko todėl, kad pasakėčia buvo laikoma panašiu į mitą liaudies kūrybos reiškiniu. Kaip visi turėjo teisę naudotis turtingu graikų mitų aruodu, taip kiekvienas norintis galėjo naudotis ir pasakėčia. Beje, rankraščiuose Ezopo pasakėčios vadinamos Αἰσώπου μῦθοι⁵ – „Ezopo mitai (pasakojimai)“. Romėnas Fedras (I a. po Kr.) paimtas iš Ezopo bei kitų šaltinių ir savo sukurtas pasakėčias sueiliavo, taip sukurdamas literatūrinės pasakėčios žanrą ir tuo tarsi pareikšdamas autorystės ambicijų, bet tai neužtikrino jo kūrinėlių siužetų neliečiamumo. Ir Ezopo, ir Fedro motyvus vėliau panaudojo savo eiliuotoms pasakėčioms Babrijus (II a. po Kr.) ir Avianas (IV a. po Kr.).

Gal Vėlyvojoje antikoje, o gal jau žlugus Vakarų Romos imperijai, Viduramžiais, (kadangi nieko tiksliai nežinoma, tai mokslininkai nurodo intervalą tarp 350 ir 500 m. po Kr.) vadinamojoje gališkoje Romos imperijos dalyje paplito proza parašytas lotyniškas pasakėčių rinkinys su dviem įžanginiais laiško formos tekstais. Vienas laiškas, pasirašytas Ezopo, yra adresuotas kažkokiam Rufui. Spėjama, kad Rufu lotyniškai pavadintas Ksantas⁶, legendinis Ezopo šeimininkas, Samo salos filosofas. Neabejojama, kad šis laiškas yra fiktyvus. Svarbesnis yra antrasis laiškas. Jis yra dedikacijos formos. Kažkoks Romulus, prisistatęs Ezopo pasakėčių vertėju iš graikų kalbos, rašo savo sūnui Tiberinui, jam paskirdamas vertimą. Kas buvo tas Romulus, ar jis pasivadino slapyvardžiu, ar čia tikrasis jo vardas, kol kas nepaaiškėjo ir tikriausiai jau niekada nebepaaiškės. Todėl tradiciškai Romulus laikomas pasakėčių autoriumi, o rinkinys irgi vadinamas *Romulu*. Jame perpasakotos Ezopo, Fedro, Babrijaus ir, kaip spėjama, mūsų laikų nepasiekusių autorių pasakėčios. Yra išlikę du *Romulo* rankraščių variantai. Vieno varianto (*recensio Gallicana*) pagrindiniame

⁵ Émile Chambry, „Sur Ésope et les faibles ésopiques“, in: *Ésope, Fables*, Paris: Les Belles Lettres, 1985, p. XXIV.

⁶ Ir lot. Rufus, ir graik. Ξανθός reiškia tą patį: Rudis.

kodekse rasta 81 pasakėčia. Antrojo varianto (*recensio vetus*) svarbiausiu laikomas kodeksas pateikia 77 pasakėčias. Mokslinio Romulo pasakėčių leidimo rengėjas Georgas Thiele papildė rinkinį iš kitų rankraščių⁷ paimtomis pasakėčiomis, ir dabar Romulo korpusą sudaro 98 pasakėčios⁸.

Romulas buvo labai populiarus Viduramžiais ir tuomet patyrė įvairių transformacijų. Leidėjai (Vincent de Beauvais, Adémar, Walter Anglicus ir kiti), kaip ir Antikos žmonės, laikė šito rinkinio dalis folkloro kūrinėliais ir, vadindami jas Ezopo pasakėčiomis, dažnai perrašydavo jas kiekvienas savais žodžiais. Dažniausiai buvo stengiamasi pakeisti tik moralą, nes moralas yra ta pasakėčios dalis, kuri ryškiausiai atskleidžia autoriaus mintis bei gyvenimo nuostatas. Be to, autoriai dažnai papildydavo rinkinį kitomis žinomomis ir savo sukurtomis pasakėčiomis. Manoma, kad XI a. pasirodė ir du poetinės formos Romulo pasakėčių variantai, vadinami *Nilanto Romulo* (*Romulus Nilantinus* arba *Romulus Nilantis*) vardu. Be to, *Romulo* parafraze laikomas vadinamasis *Anglų Romulo korpusas* (*Corpus Romuli Anglici*) arba tiesiog *Anglų Romulas* (*Romulus Anglicus*), atsiradęs, kaip spėjama, XII amžiuje. Prasidėjus spausdintų knygų erai, 1476 m. *Romulas* buvo išspausdintas. Nors 1479 m. buvo išspausdintos graikiškos Ezopo pasakėčios, o 1596 m. ir penkios Fedro pasakėčių knygos, lotyniškasis *Romulo* ezopinių pasakėčių variantas Renesanso laikais ir vėliau visoje Europoje tebebuvo labai mėgstamas ir skaitomas. Renesanso laikų leidėjai, remdamiesi *Romulu* ir rastais kitų autorių rankraščiais, patys kūrė lotyniškųjų Ezopo pasakėčių tekstus ir skelbė juos kaip originalius savo kūrinis. Franciscus-Josephus Desbillons'as, išleidęs didelį savo lotyniškų pasakėčių rinkinį, pratarėje išvardija per dvidešimt prieš jį tokio tipo pasakėčias

⁷ Įvairiose bibliotekose saugoma apie dešimt abiejų variantų Romulo pasakėčių rankraščių.

⁸ Georg Thiele, *Der Lateinische Äsop des Romulus und die Prosa-Fassungen des Phädrus: Kritische Text mit Kommentar und einleitenden Untersuchungen*, Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1910.

rašiusių kūrėjų: S.G. Starchijų, B. Corderijų, Laurencijų Absthemių, Laurencijų Vallą, Gabrielį Faerną, Caesarį Pavesijų, Joannes-Marijų Verdizotą, Joachimą Camerarijų, Philibertus-Hegemoną Guide'ą, Jacobą Regnerijų, Joannesą Fontaną, Aegidijų Menagijų, Joannesą Commirijų, Petrą Burmanną, Henrichą Richerijų ir kitus⁹.

Solidų pasakėčių leidinį buvo parengęs vienas žymiausių XVI a. filologų, Philippo Melanchthono mokinys ir biografas, Tiubingeno ir Leipcigo universitetų profesorius, daugelio antikinių veikalų parengėjas leidybai Joachimas Camerarijus (1500–1574). Pirmą kartą jis išleido Ezopo pasakėčias Tiubingene 1538 metais. Paskui pasirodė dar apie keturiasdešimt leidimų¹⁰. Camerarijaus rinkinį sudaro 425 pasakėčios. Jo pasakėčios šiame straipsnyje bus nagrinėjamos kaip Romulo tradicijos pasakėčių pavyzdys.

Pasakėčių kūrėjai nacionalinėmis kalbomis (Jeanas de La Fontaine'as, Christianas Fürchtegottas Gellertas, Karlas Friedrichas Lessingas ir kiti) laikėsi to paties principo, kaip ir ankstesni autoriai, rašiusieji lotyniškai. Jie naudodavosi tuo pačiu, iš antikinių laikų atkeliavusiu ar Romulo pasiūlytu siužetu, bet kiekvienas akcentavo kitus dalykus. Taip jau susiklostė, kad klasikinės pasakėčios žanro veikalo originalumą dažniausiai lemia ne siužeto, o detalių, akcentų, vaizdų, moralo, stiliaus savitumas. Straipsnyje šiuo aspektu ir bandoma Donelaičio pasakėčias palyginti su *Romulu* ir jo tradicijos pasakėčiomis.

⁹ Franciscus-Josephus Desbillons, „Praefatio“, in: Idem, *Francisci-Josephi Desbillons Fabulae Aesopiae*, ed. 6ta, Parisiis: Typis J. Barbou, 1778, p. XX–XXXI.

¹⁰ Rengiant šį straipsnį, peržiūrėti šie leidimai: *Aesopi fabularum celeberrimi, autoris vita. Fabellae Aesopicae plures quadringentis, quaedam prius etiam, multa nunc primum editae, omnes autem orationis convenienter et aequabili veluti filo pertextae a Ioachimo Camerario Pabergensi*, Tubingae: Ex officina Ulrici Morhardi, 1538, mense Septembri; *Fabellae Aesopicae quaedam notiores, et in scholis usitatae, partim excerptae de priori editione, partim nunc primum compositae a Ioachimo Camerario*, Dantisci: Typis Hunefeldianis, 1693; *Fabellae Aesopicae quaedam notiores, in scholis usitatae, partim excerptae, partim nunc primum compositae a Ioachimo Camerario*, Dantisci: Sumptibus Georgi Försteri, 1651. – Pasakėčių tekstai visuose trijuose leidimuose yra beveik identiški.

Romulo korpuse randame keturis šios pasakėčios variantus. Visi jie prasideda įžanginėmis pamokomosiomis moralo frazėmis, o dvi iš jų turi ir pasakėčios pabaigos moralus. Vieno varianto įžangoje patariama: „Nedaryk kitam to, ko nenorėtumei, kad tau būtų daroma. Apie tai autorius pateikė mums pasakėčią“¹¹. Kitas variantas moko labai panašiai: „Kiekvienas kitiems tegu nedaro to, ko nenori, kad jam būtų daroma“¹². Trečias variantas objektyviai konstatuoja: „Kam nors iš ko nors pasityčiojus, dažniausiai gaunama gražos“¹³. Ketvirtas sujungia objektyvų elementą su pamokomuoju: „Nereikia niekam kenkti. Pasakėčia primena, jog kitą įžeidusiam atkeršijama panašiu principu“¹⁴.

Pirmojo varianto pasakėčia pasakoja, kad lapė pirmoji pasikvietė gandrą į svečius ir padėjo dubenėlyje skystos sriubos, kuria šis negalėjo pasisotinti, tad grįžo namo alkanas. Po kelių dienų jis paprašė lapę ateiti į svečius ir padarė šitaip: stikliniame ąsotyje patiekė puikių valgių, paragavo ir ragina lapę. Lapė pasijuto įžeista, o gandras taip jai pasakė: „Jei tu man patiekei gerų dalykų, tai priimk ir šiuos kaip tokius pat, o jei niekini, tai atsiprašau“. Antrasis šios pasakėčios variantas vaišes vaizduoja detaliau. Paruošusi skysto valgio, lapė išpylė jį ant marmuro plokštės ir viską nulaižė. Nieko negalėjęs suvalgyti gandras pasikvietė į svečius lapę, sudėjo vaišes į ąsotį ir ragino valgyti. Lapė tik nuo ąsočio snapelio šį tą lyžtelėjo. Gandras lapei piktai tarė: „Norom nenorom turi atgauti tai, ką esi davusi. Jei manai man davusi gera, priimk tai kaip gera“. Trečiojo varianto pasakėčia, teigia, kad lapė patiekė dubenėlyje skystos sriubos, kuria gandras negalėjo pasisotinti, nes neįstengė snapu pagriebti tokios rūšies valgio, ir parėjo namo alkanas. Gandras, po kelių dienų pakvietęs lapę, iš stiklinio ąsočio puikių valgių skanavo, pasiekęs jį ilgu savo snapu, ir paragino lapę, bet

¹¹ Thiele, *op. cit.*, p. 128. Čia ir toliau pateikiamas *Romulo* citatas vertė straipsnio autorė.

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.*, p. 129.

¹⁴ *Ibid.*

lapė pasijuto įžeista. Gandro kalba tokia pat, kaip ir pirmojo varianto pasakėčioje. Ketvirta pasakėčia trumpiausia ir lakoniškiausia. Čia, kaip ir kituose variantuose, akcentuojama, kad lapė pirmoji pasikvietė gandrą, ant marmuro lėkštės papylė sriubos, kurios alkanas gandras jokiu būdu neįstengė paragauti. Pasikvietęs lapę, jis pridėjo pilną ąsotį tiršto maisto. Įkišęs į jį snapą, pats sotinasi, o viešnią kamuoja alkiu. Paskutiniame sakinyje pasirodo pasakotojas, teigdamas sužinojęs, kad šiai veltui laizant ąsočio kaklą, paukštis keliauninkas tarė: „Savo pateiktą pavyzdį kiekvienas privalo pakęsti ramia širdimi“.

Pirmos pasakėčios moralas paaiškina, jog čia kalbama apie tuos, kurie smagiai šaiposi („verbis se deludunt“), vargindami kitą asmenį savo daroma skriauda („iniuria“), ir teigia, kad ši pasakėčia ragina nieko neapgaudinėti. Trečiojo varianto moralas toks pat, kaip pirmojo, o kiti du variantai moralo neturi.

*Anglų Romulo*¹⁵ tekstas panašus. Neakcentuojant lapės pirmumo, sakoma, kad lapė pakvietė gandrą pietų ir pateikė lėkštėje skysto valgio. Gandras jo nei gebėjo, nei įstengė valgyti. Lapė pasisotino, o gandras grįžo namo alkanas. Gandras netruko atsilyginti, pakvietęs ją vaišių, įsivedė į namus, stikliniame ąsotėlyje pasiūlė puikių valgių ir uoliai ragino skanauti. Toji, negalėdama dėl indo siaurumo pasiekti valgio, smarkiai susigėdo, suvokdama, kad iš jos pasityčiota. Tada gandras jai tarė: „Jei tu manaisi davusi gera, priimk tai kaip gera, o jei ne – atleisk man“. Moralas tvirtina, jog čia esame raginami kitiems daryti tai, ką norime, kad mums būtų daroma, nes patarnavimą lydi patarnavimas, o vietoje dviejų kumščio smūgių paprastai niekada negrįžta vienas.

Camerarijaus pasakėčios tekstas¹⁶ žodingas (idant žodžiai nesikartotų, autorius vartoja sinonimus, pažeria frazeologizmų), o siužetas

¹⁵ Léopold Hervieux, *Les fabulistes latins depuis le siècle d' Auguste jusqu' à la fin du Moyen Age*, Paris: Firmin-Didot, 1893–1899, p. 626.

¹⁶ Čia ir toliau cituojamas pirmojo Camerarijaus leidimo tekstas (*Fabellae Aesopicae plures quadringentis, quaedam prius etiam, multae nunc primum editae, omnes autem orationis conveniente et aequabili veluti filo pertextae a Ioachimo Camerario Pabergensi*, Tubingae: Ex officina Ulrici Morhardi, 1538).

išrutuliotas. Įvadinio pasakojimo apie ankstesnę abiejų personažų susitikimą ar kvietimą ateiti į svečius nėra. Iš karto pradeda vaišių vaizdu: pakvietusi gandrą lapė padėjo jam sriubos lėkštutėje ir, pati ją laižydama, juokais ragino gandrą valgyti, neniekinti to, kas yra. Gandro būseną autorius perteikia klausiamuoju sakiniu: „Ką daryti gandrui, matant, kad jam neduodama valgio ir tyčiojamasi („deludi“)?“¹⁷ Toliau eina trumpas, bet gyvas dialogas. Gandras pasako nieko nepasigendęs, visko pateikta puikiai ir gausiai. Jis noris atsidėkoti ir kviečias lapę pas save vaišių. Ta apsimetusi atskalbina: kam to reikia, ji nenorinti, kad jis turėtų išlaidų. Gandras įkalbinėja ir prašo pažadėti ateiti. Lapė sutinka, nors esanti kviesta kitur. Gandras paruošia pailgą stiklinę vazą siauru kaklu, į ją sudeda prašmatnių bei skanių valgių ir padeda laiku vaišių atėjusiai lapei. Pats ryja ir lapei liepia valgyti, maloniai priimant tai, kas pateikta. Lapė, matydama, kad priimta su tokia pat malone, kaip užvakar pati priėmė gandrą, išeidama tarė niekuo nesiskundžianti. Pasakėčia baigiama apibendrinamuoju sakiniu, teigiančiu, jog kitų apgaulinėjimas būtinai bus apgautas pats. Be to, toliau eina moralo sakiny: „Pasakėčia rodo, kad apgaulės ir klastos („circumventiones et dolos“) dažniausiai sugrįžta pas jų rezgėjus“.

Donelaičio pasakėčia yra gerokai ilgesnė (75 eilutės) už išvardytąsias, jos veiksmo raida detalesnė. Pasakėčios dialogas daug turtingesnis, nei lakoniškuose Romulo variantuose, ir plačiau išrutuliotas, nei Camerarijaus kūrinėlyje. Donelaičio pasakėčia prasideda mandagiu lapės ir gandro pokalbiu. Teka neskubus epinis dialogas. Lapė, susitikusi gandrą, klausinėja, kaip gyvena jo šeimyna, kaip laikosi jis pats, o paskui prikiša, kad gandras pas ją neužsukęs. Gandras teisinasi darbų ir rūpesčių gausa. Kiti mūsų apžvelgtieji autoriai nekalba apie gando įžvalgumą, o Donelaitis sako, kad „gandras gerai šelmystę lapės numanė“ (*LGC* I 5)¹⁸. Gandrui atskridus vaišių, lapė jį pasveikina aplankius jos

¹⁷ *Camerarius* 95. Čia ir toliau pateikiamas Camerarijaus citatas vertė straipsnio autorė.

¹⁸ Čia ir toliau Donelaičio pasakėčios cituojamos iš: Kristijonas Donelaitis, *Raštai*, redagavo Kostas Korsakas [ir kt.], Vilnius: Vaga, 1977.

namus ir kelis kartus kviečia vaišintis. Vaišių indai Donelaičio pritaikyti prie gyvenamosios aplinkos: nėra jokių marmuro lėkščių ar stiklinių ąsočių, o ir patys lapės siūlomi skanėstai čia kitokie, negu Romulo ir jo tradicijos pasakėčiose: šeimininkė ant luobo paberia kelias kruopas, atneša papuvusių kaulų. Gandras, perpratęs lapės norą palaikyti gerą kaimynystę niekuo neatsilyginant, pasiteisina blogu virškinimu ir vaišių atsisako. Tuo metu atlėkęs jo bernas (šis personažas yra originalus: nei Romulo korpuse, nei jo tradicijos pasakėčiose tokio veikėjo nerandame) pakviečia jį namo. Čia pasirodo autorius, ragindamas klausytis toliau: „Bet girdėkit toliaus, kas kitą tikosi syki“. (LGČ 36). Antroji dalis visiškai nepanaši į Romulo ir jo tradicijos pasakėčių: gandras nekviečia lapės į svečius, taigi nėra Romulo tradicijos pasakėčioms būdingo tarsi iš anksto numatyto keršto plano. Poetas labai originaliai sumanė, kad lapė nekviesta užsuka pas gandrą alkana ir meldžia kokio nors valgio, o gandras jai numeta varlę. Bet atmokėjimo tuo pačiu linija išlieka: „Štai, – tarė, – rasi gana bus už čestavojimą tavo“ (LGČ 51).

Ilgame Donelaičio pasakėčios morale (23 eilutės) šmėsteli šiekio tokio panašumo su Romulo pasakėčių įžanginiais moralo pobūdžio sakiniais, kai raginama nedaryti kitam to, kas negera pačiam, bet lietuvių poetas šią mintį išdėsto daug plačiau. Jis siūlo netikėti meiliais žodžiais tų, kurie kaip saldžialežuvės lapės iš pradžių esti malonūs, o paskui skriaudžia. Donelaitis pabrėžia, kad nesąžiningų žmonių yra ne tik tarp būrų, bet ir tarp ponų. Pastarieji, maloniai guosdami našlaičius, pasalomis pelnosi jų sąskaita. Poetas prabyla Dievo įstatymo žodžiais, ragindamas mylėti savo artimą, kaip save pačius, nedaryti to, kas pačiam nemalonu, ir širdingai daryti kitam, kas pačiam malonu, moko broliškai mylėti vieniems kitus.

„RUDIKIS JOMARKININKS“

Nei identiško, nei panašaus varianto tarp Romulo ir jo tradicijos pasakėčių aptikti nepavyko.

Romulo korpusas turi keturis trumpus šios pasakėčios variantus¹⁹. Visiems būdinga, kad moralas tarsi suskilęs į dvi dalis: viena jo dalis pateikta pasakėčios pradžioje, o kita – pabaigoje.

Pirmas variantas²⁰ turi tokią moralo pobūdžio įžangą: „Šioje pasakėčioje pasakojama apie apgavikus („de calumniosis hominibus“), nes jie nuolatos galvoja vien tik apie dorųjų šmeižimą ir atsiveda tam priitariančių bei paperka melagingus liudytojus („falsos testes“). Būtent apie juos dėstoma šioje pasakėčioje“. Toliau eina keli trumpi sakiniai apie tai, kad apgavikas šuo („canis calumniosus“) teigė, jog avis jam privalo gražinti paskolintą duoną, o ši atkakliai tvirtino duonos iš jo neėmusi. Kai jie atėjo pas teisėjus, vilkas pareiškė turįs liudytojų. Trijų liudytojų (vilko, peslio ir vanago) parodymai pateikti tiesiogine kalba: „Įvestas vilkas tarė: „Žinau, kad aviai buvo skolinta duonos“. Įvestas peslys pareiškė: „Ji pasiėmė duoną man matant“. Įėjęs vanagas tarė: „Kodėl giniesi neėmusi?““ Du paskutiniai pasakėčios sakiniai teigia, jog įveikta avis buvo nuteista ir ne laiku pardavė savo vilnas, idant gražintų tai, ko nebuvo paėmusi. Moralas, objektyviai konstatuojantis padėtį, išreikštas vienu sakiniu: „Taip apgavikai („calumniosi“) daro bloga nekaltiesiems ir vargšams („innocentibus et miseris“)“.

Antrojo varianto²¹ moralo pobūdžio įžanga beveik pažodžiui atitinka pirmojo varianto įžangą, pasakojimas irgi nedaug skiriasi. Tik nebūtos skolos gražinimo vaizdas gyvesnis: pabrėžiama, jog avis verkdama pardavė vilnas. Šio varianto moralas kovingesnis: nurodoma, kad ši pasakėčia nukreipta prieš apgavikus.

Trečiojo varianto²² įžanginio moralo dalis skiriasi nuo ankstesniųjų. Joje teigiama: „Kas negali teisybe laimėti, tas dažnai nugali pasitelkęs gausybę neteisingųjų“. Pasakojimo tekstas beveik sutampa

¹⁹ Thiele, *op. cit.*, p. 18–21.

²⁰ *Ibid.*, p. 18–20.

²¹ *Ibid.*

²² *Ibid.*, p. 19–21.

su ankstesniais variantais. Moralas lygiai toks pat, kaip pirmojo varianto.

Ketvirtas variantas²³ skiriasi nuo ankstesniųjų. Įžangos sakinytis čia akcentuoja mintį, kad melagiai („mendaces“) paprastai patiria bausmę už piktadarybę. Tiesioginės kalbos nėra. Veikia tik vienas liudytojas vilkas. Jis ne tik pasakė, kad avis skolinga duonos, bet patvirtino, kad skolinga dešimt kepalėlių. Nuteista avis užmokejo už tai, ko nebuvo skolinga. Moralo nėra, bet jį pakeičia paskutinis sakinytis, teigiantis, jog piktadarius išrinka Dievo bausmė: „Po kelių dienų ji pamatė vilką, įkritusį į vilkduobę, ir tarė: „Tai aukštybių atlygis už suktybę““.

Anglų Romulo pasakėčios tekstas²⁴ skiriasi. Tiesioginės kalbos tekste nėra. Be jokios įžangos pradedama pasakoti, kad šuo patraukė avį į teismą („in causam“) dėl paskolintos duonos. Avis neigė tą dalyką, sakydama, kad niekada nesiskolino duonos iš šuns. Teisėjas paklausė šuns, gal turi liudytojų („testes“) ar laiduotojų („fideiussores“). Šis įvardijo du: vilką ir peslį. Teisėjas teiravosi jų teisybės („veritatem“), o šie neva teisingai paliudijo šuns naudai, nes tikėjosi dalies, jei avis bus nuteista. Teisėjas liepė aviai grąžinti skolą. Pasakotojo užuojautą avelei rodo epitetas „vargšė“ („misera“) ir sukurtas šiurpus vaizdas: nors buvo žiema, šuniui reikalaujant, ji nusivilko vilnas ir liko nuoga. Bet šuo nebuvo tuo patenkintas, jis puolė reikalauti kailio ir, užgriuvęs ant jos su neteisingais liudytojais vilku ir pesliu, vargšę padarė dar vargingesnę („miseram illam miseriorem reddit“). Moralas skelbia objektyvią tiesą: „Nedorėliai ir sukčiai, siekdami kitų turto, elgiasi taip: su savo sėbrais siekia kiek galėdami juos sužlugdyti teismais“.

Vieną *Nilanto Romulo* pasakėčios variantą sudaro trijų rimuotų posmų eilėraščių²⁵: du posmai skirti siužetui, o trečiasis – moralui. Trumpai pasakojama, kad šuo teisėjo akivaizdoje („coram iudice“) kaltino avį, o ši neigė skolinusis duonos. Šuo siekia įrodyti, pasitelkęs

²³ *Ibid.*

²⁴ Hervieux, *op. cit.*, p. 567.

²⁵ *Ibid.*, p. 716.

liudytojus. Figūruoja du liudytojai: vilkas ir peslys. Atidavusios vilną avies mėsa ruošiama liudytojams. Moralas skelbia, kad pasakojimas demaskuoja gebančius apeiti įstatymus („legum subversores“), tuos, kurie slegia vargšus silpnuosius, negaili neturtingųjų, juos apiplėšia.

Antrasis hegzametri sueiliuotas *Nilanto Romulo* variantas užima 28 eilutes²⁶. Tekstui būdinga epinė leksika: gausu epitetų, tarp jų daug sudurtinių, stilius – ne sausas, kaip tradicinio Romulo pasakėčių, o raiškus, poetinis. Vienos eilutės įžangoje sakoma, jog grobikas („rapax“) paprastai geidžia naudotis melagiais liudytojais („falsis testibus“). Antroje eilutėje primenama, kad tai seniai pasakojama istorija („sermo vetustus“). Toliau šuo apibūdinamas keliais neigiamais epitetais: „prakeiktai žiaurus“ („sancte dirus“), „melagis“ („mendax“), „sukčius“ („fallax“). Dangumi prisiekianti nesiskolinusi avis gauna epitetą „auksavilnė“ („aurea“), reiškiantį puikią jos vilną, ir apibūdinimą „romi“ („mitis“). Ji pradeda dialogą, į šunį kreipdamasi žodžiais „kraugery žiauruoli“ („cruente ferox“) ir sakydama, jog duonos neėmusi ir gyvenanti, nesigriebdama siaubingos klastos („sine fraude nefanda“). Melakalbę širdį („falsidico corde“) turintis kraugerys šuo („cruentus canis“) pats apkaltina ją kalbant netiesą. Paskui abu spėriai („crebris passibus) nuskuodžia į teismą ir ten karingareikšmiaus žodžiais („belligeris verbis“) ginčijasi teisėjo akivaizdoje. Neįvardytas teisėjas tiesioginės kalbos sakiniu maloniai („ore venusto“) paklausė, katras turi galinčių paliudyti tiesą liudytojų. Linkęs kandžiotis šuo („mordax canis“) suktybės kupinomis lūpomis („labris fallacibus“) atsakė: „Aš atsivesiu du teisingus liudytojus („veros testes“).“ Ir štai jau stovi retu žodžiu apibūdintas rajūnas žiauriais nasrais („lurcon duris faucibus“) ir sudurtiniu epitetu pristatytas plunksnuotis peslys („plumiger milvus“). Jų liudijimai necituojami, bet jie, matyt, padarė teisėjui įspūdį, nes jis kreipiasi į avį klausimu: „Kodėl, nelaimingoji avele, matydama abiejų liudytojų teisingumą dar abejoji grąžinti duoną?“ Toliau sakoma, kad dviejų liudytojų priversta vienut vienutėlė

²⁶ Hervieux, *op. cit.*, p. 656.

avelė nusivilko kailinius ir sušalo. Autorius, pateikęs ryškų jos kūną stingdančio žiemos šalčio vaizdą, dar pasako, kad liudytojai ją suėdė. Pabaigoje dviejose moralo eilutėse konstatuojama esama padėtis: „Blogieji liudija pagal tokią suklastotą tvarką, kad išplėšia iš vargšo duoną arba gyvybę“.

Trumpa, tiesioginė kalbos elementų neturinti Camerarijaus pasakėčia „Šuo ir avis“²⁷ iš karto pradedama situacijos aiškinimu: šuo teisme pareikalavo trijų modijų²⁸ kviečių skolos, liudytojai buvo vilkas, peslys ir vanagas. Įveikta ir nuteista avis (autorius paaiškina, kad ji buvo viena, neturėjo liudytojų) buvo priversta sumokėti, nors nebuvo skolinga. Kalbama, kad ne kirpimo metu ji pardavė vilnas, nupirko kviečių ir atsiskaitė su šunimi. Moralas: „Pasakėčia moko, kad nė vienas nekaltas žmogus nėra saugus nuo galingesniųjų piktadarystės“.

Donelaičio pasakėčia truputį ilgesnė (3 1 eilutė) už visas paminėtas pasakėčias. Pačioje kūrinėlio pradžioje poetas išsamiai charakterizuoja vietinės kilmės, būrui Krizui priklausantį pasakėčios veikėją šunį Didgalvį („didei smarkus; baisu girdėt, koks tai neprietelius“ *šD* 1, 3) ir keliais vaizdais išreiškia jo piktumą: Didgalvis pjovėsi su kaimynų šunimis, bėgiojo lyg padūkęs, jei nieko nenutverdavo, tai bent žvirblius pagainiodavo, iš pasalų puldamas apkandžiodavo žmones, nuolatos lodavo. Tokios plačios nedorėlio charakteristikos nėra nė vienoje Romulo ir jo tradicijos pasakėčioje, bet polinkiu kandžiotis ir išplėtota neigiamos konotacijos charakteristika Didgalvis artimiausias hegzametri parašytam *Nilanto Romulo* variantui. Su *Nilanto Romulu* mūsų poetą sietų ir vaizdų ryškumas, ir žodingas kalbėjimas, ir žodžių „tiesa“, „teisingumas“ kartojimas, ir metras.

Romulo tradicijos autoriai niekur nemini, kas sprendžia bylą, kas teisėjauja. Donelaitis sako, kad Didgalvis avį apskundė liūtams. Albino Jovaišo yra teisingai pastebėta, kad Donelaitis pasakėčioms

²⁷ Camerarius, *op. cit.*, p. 89.

²⁸ Autorius vartoja Senovės Romos biralų saiko terminą. Modijus – apie 8,75 l.

renkasi lietuviškai aplinkai būdingus personažus²⁹. Tuomet liūtai būtų vienintelė išimtis. Antra vertus, liūtas Donelaičio skaitytojams nebuvo visiškai negirdėtas žvėris: jis figūruoja Biblijoje³⁰ ir lietuviškose pasakose³¹. Taigi teisėjo liūto paveikslas į „Šunį Didgalvį“ atėjo ne iš Romulo ar Camerarijaus pasakėčių. Jį turbūt bus sukūręs mūsų poetas. Daugumoje Romulo tekstų tas neįvardytas teisėjas apskritai niekaip neapibūdinamas, o *Nilanto Romulo* pasakėčioje nurodoma, kad jis maloniai („venusto ore“) paklausė, gal esama to įvykio liudytojų³². Donelaičio teisėjas liūtas pavaizduotas neigiamai: išklauses melagius liudytojus, pasipiktina nedoru avelės elgesiu, piktai užsipuola ją keikdamas, vadindamas kekše ir įsako atiduoti skolą. Jo ir melagių liudytojų išsigandusi avelė nebesigynė ir atidavė šaltyje nusikirptas vilnas.

Donelaitis pakeičia pasakėčios detales, pritaikydamas prie aplinkos. Liudytojų jo pasakėčioje, kaip ir proziniuose Romulo ir jo tradicijos variantuose, trys, bet jie kitokie: vilkas, lapė ir vanagas. Taigi, vietoje retesnio, ne visiems pažįstamo peslio Donelaitis įveda lapę kaip įprastesnį gyvūną. Beje, paskutinį liudytoją vanagą Donelaitis pristato, pasinaudojęs labai įspūdingu sarkazmu: „Bet kad provininkai tikrai teisybę suprastų, || Dar prie tų pridėjo jis ir vanagą piktą“ (ŠD 16). Romulo ir jo tradicijos pasakėčioms sarkazmas nebūdingas. Siekdamas sustiprinti skaitytojų pasipiktinimą neteisingu užsipuolimu, mūsų poetas nurodo, kad šuo reikalauja ne pačios avies, o jos tėvo neva pasiskolintų iš jo miežių. Taigi, avis priverčiama atiduoti labai seną ir sunkiai įrodomą skolą. Beje, ir skolos objektas kitas: Romulo pasakėčiose kalbama apie duoną, Camerarijaus – apie kviečius, Donelaitis nurodo savo skaitytojams įprastesnį dalyką: vestuviųalui daryti neva skolintasi miežių.

²⁹ Albinas Jovaišas, *Kristijonas Donelaitis*, p. 43.

³⁰ Pavyzdžiui, Ps 16, 12.

³¹ Pavyzdžiui, pasaka „Liūtas ir žmogus“, in: *Lietuviškos pasakos*, iš Jono Basanavičiaus rinkinių paruošė Jonas Stukas, Vilnius, Vaga, 1974, p. 267.

³² Hervieux, *op. cit.*, p. 656.

Romulo korpuso pasakėčiose šmėsčioja teisinės leksikos žodžiai: „testes“ („liudytojai“), „contendere“ („ginčytis), „iudices“ („teisėjai“), „legifer“ („įstatymų davėjas“), „introductus“ („įvestas į teismo salę“), „iudicare“ („teisti), „restituere“ („atlyginti nuostolį“), „mutuum“ (skola), „causa“ („byla“), „fideiussores“ („laiduotojai“), „damnare“ („nuteisti“), „satisfactio“ („nuostolio atlyginimas“), „causidicus“ („teisėjas“), „arbiter“ („teisėjas“), „leges“ („įstatymai“). Lietuvių poeto tekste irgi randame teisinės leksikos žodžių: „bylinėtis“, „vaidas“, „žyčyti“, „užrašas“ (skolos raštas), „liudyti“, „provininkai“, „sūdžia“, „skundas“, „skola“, „sūdas“, „liudininkai“. Donelaitį su Romulu sietų ir tai, kad bylos eiga nusakoma nuosekliai. Romulo tradicijos variantuose šuo ateina į teismą, teisėjas pageidauja liudytojų, šuo atsiveda vieną, du ar tris liudytojus. Donelaitis iš pradžių praneša: „Didgalvis, || Pas liūtus bylinėdams, kartą avį apskundė“ (*ŠD* 1–2). Paskui smulkiai išdėstoma, už ką avis buvo paduota į teismą ir logiškai paaiškinama, kodėl kaltintojui reikėjo liudytojų: mat jis neturėjęs jokio rašytinio skolos dokumento.

Donelaičio moralą sudaro dvi eilutės. Poetas kupiniais užuojautos žodžiais pats kreipiasi į žmogų, liūdnam patardamas jam kentėti: „Ak, mano miels žmogau, kentėk, kad skaudulį spaudžia || Ir nuo skrandos tau paskutinį lopą nuplėšia“ (*ŠD* 3 1–32). Nors Romulo ir jo tradicijos pasakėčiose išsakoma užuojauta skriaudžiamiesiems, bet ji reiškiamą avies nuskriaudimo vaizdais, o Donelaičio morale ši užuojauta rodoma tiesiogiai ir šiltai kreipiantis į skriaudžiamą žmogų. Mūsų poetas, kaip ir Romulo pasakėčių kūrėjai, objektyviai konstatavusieji, kad klastūnai ir sukčiai skriaudžia nekaltuosius, nesitiki ką nors pakeisti, bet net ir jo raginime susitaikyti su esama padėtimi skamba ta pati užuojauta.

„PASAKA APIE ŠŪDVABALĮ“

Tradicinio *Romulo korpuse* nėra nė vienos pasakėčios, kurios veikėjas būtų mėslavabalis, bet *Anglų Romulo* rinkinyje šis personažas nėra išskirtinis. Tiesa, jis pasirodo rečiau už tradicinius gyvūnus (šuni,

vilką, asilą ir kitus), tačiau vis dėlto veikia net trijose pasakėčiose. Vienoje pasakėčioje pasakojama, kad, išlindęs iš mėšlo ir matydamas erelį skraidant padangėse, mėšlavabalis irgi užsigeidė aukštai pakilti, tačiau neįstengė ir turėjo grįžti į tą patį mėšlą³³. Kitos dvi pasakėčios paženklintos komiškumo ženklų: viena vaizduoja mėšlavabalį, įlindusį į vagies³⁴, o kita – į vilko vidurius³⁵. Abiem atvejais kilo juokingų nemalonumų, o vilkas įsižeidęs net sukvietė žvėris į karą prieš vabzdžius, ir mėšlavabalio vadovaujami vabzdžiai laimėjo.

Mėšlavabalis figūruoja dviejose Camerarijus rinkinio pasakėčiose. Vienoje, pavadintoje „Mėšlavabaliai ir paukščiai“³⁶, pasakojama, jog mėšlavabaliai suritino daug į sviedinius panašių mėšlo rutuliukų, o paukščiai išsigando, kad jų neiššaudytų. Žvirblis įrodęs, kad minkšti ir tik žeme ridenami tie „sviediniai“ yra visiškai nepavojingi. Morale teigiama, jog staigiai pasirodę priešai išgąsdina tik bailius ir tingius žmones. Kitoje pasakėčioje, pavadintoje „Apie erelį ir mėšlavabalį“³⁷, dėstoma, kaip už paniekinimą ereliui keršydamas mėšlavabalis, užropojęs į galingojo paukščio lizdą, išritino iš jo kiaušinius ir tie sudužo. Ereliai nepavyko išsaugoti kiaušinių nei sukrovus naują lizdą labai aukštai, nei padėjus kiaušinius į paties Jupiterio užantį, nes mėšlavabalis įmetė ten dvokiantį mėšlo gumuliuką ir norėdamas jį iškratyti, Jupiteris iškratė ir kiaušinius. Moralas skelbia, kad nereikia niekinti menkųjų ir silpnųjų, nes ir šie daug gali.

XIII a. rašytojas Odonas iš Čeritono sukūrė pasakėčią apie bitę ir mėšlavabalį³⁸. Įžanginis sakinyš nurodo, kad pasakėčia nukreipta prieš kūnui pirmenybę teikiančius išminčius. Prozinis pasakėčios tekstas labai trumpas. Pasakojama, kad bitės pasikvietė mėšlavabalius pietų. Bitės patiekė jiems medaus ir korį. Svečiai mažai tevalgė ir tuoj

³³ Hervieux, *op. cit.*, p. 638.

³⁴ *Ibid.*, p. 590.

³⁵ *Ibid.*, p. 601.

³⁶ Camerarius, *op. cit.*, p. 122.

³⁷ *Ibid.*, p. 161.

³⁸ Hervieux, *op. cit.*, p. 561.

išskrido. Tada mėšlavabaliai pasikvietė bites ir padėjo ant stalo karvės mėšlo. Bitės nenorėjo jo net paragauti ir išėjo. Toliau eina ilgesnis už pasakėčių paaiškinimas, kad bitės reiškia Bažnyčios mokytojus, dvasinį gyvenimą gyvenančius vyrus, kviečiančius prie medaus, reiškiančio Viešpaties pamokymus ir įstatymus, kurie yra saldnesni už medų. Netikėliai jų paragauja mažai arba ir visai neragauja, o pas save ką nors pasikvietę, siūlo nešvarą, girtuoklystę, apsirijimą ir daro kviestiesiems blogą įtaką.

Taigi tokio paties turinio kūrinėlio, kaip Donelaičio pasakėčia, nepavyko aptikti. Donelaičio pasakėčia gerokai skiriasi nuo aptartųjų. Su *Anglų Romulo* ir Camerarijaus pasakėčia bendra būtų tik tai, kad mėšlavabaliais abu autoriai laiko paprastus purvabridžius, varguolius žmones, bet ir Romulo, ir Camerarijaus pasakėčių mėšlavabaliai nėra visada neigiami ar nemalonūs personažai. Priešingai, kai kurios pasakėčios pabrėžia, kad ir jie gali būti stiprūs ar apsukrūs. Donelaitis daug stipriau akcentuoja jų bjaurumą: „Smirde, netikėli, tu sterva, tu gi bjaurėsti“ (*PŠ* 14). Tuo jo pozicija panašesnė į Odonos pasakėčios nuostatą, demaskuojančią netikėlius. Truputį panaši ir pasakojimo situacija – vaišės: vabalai kviečia į svečius mėšlavabalį. Be to, abiejų pasakėčių kviečiantieji (Odonos bitės ir Donelaičio grikvabaliai) gyvena švariau. Bet Donelaičio grikvabaliai, kvietusieji mėšlavabalį, nėra teigiami veikėjai, kaip Odonos bitės, nes daro žmonėms žalos.

Taigi, ši pasakėčia yra visiškai originali, bet nesinorėtų tvirtinti, kad Donelaitis nebuvo skaitęs Romulo pasakėčių. Šiam teiginiui lyg ir prieštarautų toks požymis: *Anglų Romulo* tekstuose mėšlavabalis vadinamas žodžiu „vermiculus“, reiškiančiu ir vabalą, ir kirmėlaitę. Donelaitis žodį „kirminas“ irgi vartoja kaip žodžio „vabalas“ sinonimą, nors tokia reikšmė lietuvių kalbai nebūdinga. *LKŽ* nurodo, kad žodžiai „kirminas“, „kirmėlė“, „kirmis“ ir panašūs reiškia tik kirmėlę³⁹.

³⁹ *Lietuvių kalbos žodynas*, t. 5, redakcinė kolegija: Kazys Ulvydas (atsak. redaktorius) [ir kt.], Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1959, p. 841–846.

Tą patį patvirtina ir Jono Palionio XVI–XVII a. kalbos žodynas⁴⁰. Taigi, atrodytų, kad mūsų poetui galėjo turėti įtakos lotyniška leksika, bet mintis ir vaizdus jis sukūrė kitokius.

„VILKS PROVININKS“

Pasakėčia apie galingą, stiprų, piktą, neteisingą vilką, susidorojusį su silpnu, mažu gyvulėliu, yra labai populiarai tarp *Romulo* variantų ir jo tradicijos autorių. Thiele's pateiktame rinkinyje randame iš pagrindinių ir kitų kodeksų paimtus šešis jos variantus⁴¹. Visų pagrindiniai veikėjai yra vilkas ir ėriukas. Trijuose pabrėžiama, kad jie ištroškę atėjo prie upelio iš skirtingų pusių („e diverso“). Visi variantai nurodo, kad vilkas stovėjo aukščiau („superior“ arba „superius“), o ėriukas – gerokai žemiau („inferior“ arba „inferius“), taigi pasroviui. Vilkas užsipuolė ėriuką dėl to, kad jis drumsčiaš vandenį. Keturi variantai neduoda jokio vilko apibūdinimo, o du mini nedorus nasrus („fauce improba“)⁴². Ėriukas trijų pasakėčių tekstuose turi epitetą „kantrus“ („patiens“), viename – „išsigandęs“ („timens“)⁴³. Visur jis atsako vilkui klausimu: kaipgi aš galėjau sudrumsti vandenį, kuris atbėga nuo tavęs prie manęs? Viename pasakėčios variante jo frazė skamba itin mandagiai, apibūdinama jį kaip išauklėtą padarą: „Prašom pasakyti, kaip galėjau padaryti tai, dėl ko tu skundiesi? Juk vanduo prie mano lūpų atiteka nuo tavęs“⁴⁴. Toliau *Romulo* tekstai nurodo, kad vilkas nesusigėdo, išgirdęs teisingus žodžius. Keturiuose teigiama, jog vilkas prikiša ėriukui piktą užgauliojimą („maledicis mihi“), o ėriukas ginasi neužgauliojąs (viename pridurta: „sakydamas tiesą“). Tada vilkas atšauna, kad jo tėvas jį užgauliojo, o ėriukas teisinasi tuomet

⁴⁰ Jonas Palionis, *XVI–XVII a. lietuviškų raštų atrankinis žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2004, p. 191.

⁴¹ Thiele, *op. cit.*, p. 12–15.

⁴² *Ibid.*, p. 12.

⁴³ *Ibid.*, p. 12–13.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 13.

dar nebuvęs gimęs. Atvėręs nedorus narsus („fauce improba“), vilkas išplūsta ėriuką žodžiu „galvažudys“ („latro“) ir sudrasko. Dviejų šios pasakėčios variantų dialogas kitoks. Jose po ėriuko klausimo, kaip jis galįs drumsti vandenį, vilkas, pralaimėjęs ir gavęs teisybės atkirtį („repulsus veritate“), sako, kad ėriukas jį piktai užsipuldinėjo prieš šešis mėnesius. Ėriukui atsakius, kad tada dar jis nebuvo gimęs, vilkas atšauna, jog tai buvo jo tėvas, ir sudrasko. Vienas variantas pateikia dar vieną vilko kaltinimą: gavęs atkirtį dėl drumsčiamo vandens, vilkas priekaištauja ėriukui, kad tas nuėdė jo ganyklą⁴⁵. Ėriukas ginasi dar neturįs dantų. Tada vilkas įsiutęs („ira concitus“) atrėžia, nors ir negalįs paneigti ėriuko įrodymų, bet baisiai norįs būti. Taip pasakęs, puola ėriuką, atima nekaltajam gyvybę ir suėda.

Dviejų pasakėčių moralai nurodo, kad pasakėčios yra demaskuojamojo pobūdžio, kad jos nukreiptos prieš tuos, kurie melagingai apkaltinę nuskriaudžia nekaltuosius. Trys moralai paženklinti padėties konstatavimo ženklų: pasakėčios kalbančios apie tuos, kurie neteisingai kaltina žmones, ir rodančios, kad nedori kaltintojai nekreipia dėmesio į sveiko proto ir teisybės argumentus. Vieno varianto moralas sako, kad ši pasakėčia parašyta tiems, kurie prispaudžia žmones dėl pramanytų priežasčių. Taigi, šis autorius skiria pasakėčių piktadariams, matyt, tikėdamasis, kad pasibaisėję pateiktu paveikslu jie pasitaisys.

Iš XI a. mus pasiekusio Adémario pateiktas šios pasakėčios tekstas⁴⁶ yra itin lakoniškas. Trys trumpučiai pasakojimo sakiniai nusako situaciją, toliau vyksta penkių trumpų sakinių dialogas ir paskutinis sakinyš pavaizduoja sudraskymo sceną. Tačiau, nepaisant lakoniškumo, nupiešiamas žiauraus vilko vaizdas („Fauce improba latro incitatus iurgio dixit“ – „begėdiškų nasrų galvažudys, kurstomas vaido, prabilo“) ir pabrėžiamas jo poelgio neteisėtumas („lacerat iniuste“ – „neteisėtai sudrasko“; moralas skirtas tiems, „kurie prislegia nekaltuosius

⁴⁵ Thiele, *op. cit.*, p. 14.

⁴⁶ Hervieux, *op. cit.*, p. 551.

prasimanę priežastis“ – „qui fictis causis innocentes opprimunt“). *Anglų Romulo* pasakėčioje atsigėręs vilkas iš pat pradžių apkaltina ėriuką jį užsipuldinėjant. Ėriukas čia pavaizduotas itin nusizėmęs ir bailus: „Ėriukas į šiuos žodžius drebėdamas („trepidus“) bailiai ir nuolankiai atsakė („timide respondit et humiliter“): „Galingasis, išgąstį keliąs viešpatie („domine potens et tremende“), kodėl taip atžariai kalbi su manim, nekaltuoju?“⁴⁷ Paskui vilkas prikiša vandens drumstimą, ir toliau veiksmas rutuliojasi panašiai, kaip ir jau aptartuose variantuose. Moralas konstatuoja esamą padėtį: „Taip elgiasi tironai. Trokšdami nekaltųjų mirties, jie ar pasinaudoję teise, ar neteisėtai juos apiplėšia ir prispaudžia“.

Nilanto Romulas pateikia du šios pasakėčios poetinius variantus⁴⁸. Vieną sudaro penki rimuoti posmai: keturis užima pasakojimas, o penktasis skirtas moralui. Situacija čia tokia pat, kaip kitur: vilkas su ėriuku susitinka prie upės, vilkas stovi aukščiau, o ėriukas – žemiau. Viena eilutė teigia, kad grėsmingas vilkas („lupus minax“) griaudėjo žiauriais žodžiais („fera verba tonabat“), bet jo priekaištų autorius necituoja, matyt, manydamas, jog visi žino, kad vilkas prikiša vandens drumstimą. Jis pateikia ėriuko atsakymą: šis atšauna, kad to vilkas niekaip neįrodys, nes būtent jis pats drumsčia vandenį, kuris žemyn atiteka jau nešvarus. Vilkas kaltina piktą užgauliojimu („maledicis“) ir tuo, kad esąs toks pat, kaip ir jo tėvas. Tuo pasakėčia ir baigiasi, taigi, sudraskymo vaizdo nėra. Paskutinėje eilutėje poetas pabrėžia naivų, nuoširdų ėriuko paprastumą („simplex agnus“). Tačiau vieną posmą sudarančiame morale vis dėlto esama užuominos apie mirtiną šio susitikimo galimybę. Poetas sako, jog ši istorija pabrėžia, kad galingi didžiūnai („principes potentes“), įsiutę ant skurdžių, žemakilmių, neturtingųjų („pauperes, humiles, egentis“), sutrypia silpnuosius ir baudžia juos mirtimi („mortibus afficiunt“), pasigrobdami tai, ką jie dar turi.

⁴⁷ Hervieux, *op. cit.*, p. 565.

⁴⁸ *Ibid.*, p. 655 ir 715.

Kita, hegzametru sueiliuota pasakėčia, yra sodrios kalbos ir raiškių vaizdų. Jai būdinga epo stilistika: daug epitetų, taip pat ir sudurtinių, daug retų ir šiaip vaizdingų žodžių, personažų kalbėsena emociinga. Pirmoji jos eilutė atskleidžia temą, pranešdama, kad ši pasakėčia yra apie teisųjį („iustum“) ir kaltąjį („sontem“). Toliau rodoma, kaip epitetu „nedorėlis“ („improbatus“) apibūdintas vilkas ir vilnakailis („laniger“) ėriukas bėga atsigerti prie upės. Kita eilutė pristato abu veikėjus: aukščiau stovintis vilkas apibūdintas epitetais „žiaurus“ („ferox“) ir negailestingas („trux“), o žemiau atsistojęs ėriukas – „romus“ („mitis“). Vilkas prikiša ėriukui drumsčiant vandenį, pavadindamas tuo pačiu žodžiu „nedorėlis“ („improbatus“), kuriuo poetas apibūdino vilką. Dar kartą tuo pačiu epitetu apibūdintas romusis („mitis“) ėriukas, kaip ir proziniuose variantuose, drebančia širdimi („tremulo pectore“) atsako klausimu: kaip jis galėjęs sudrumsti vandenį, atitekantį jo link nuo vilko nasrų? Žvėris („ferus“) nedelsdamas pasinaudoja proga teisingus žodžius atremti melagingais („veris opponere falsa“) ir prikiša piktą užgauliojimą („mihi tu male dicta reponis“), o ėriukas sudurtiniu epitetu apibūdintam neteisingakalbiui („falsidico“) vėl atsako klausimu, autoriaus pavadintu teisinga žosme („famine vera“): „argi tau kalbėjau nešvankiai ir neteisingai?“ Grieždamas baisiai kalnančiais dantimis („frendens horrisonis dentibus“) vilkas atsako, kad tuomet prieš šešis mėnesius tai padarė jo tėvas. Švelniakailis („velliger“) bailiai („timido ore“) atsako, kad tada dar nebuvo gimęs. Įtūžęs dusliakalbis („raucifer“) vilkas išvadina ėriuką begėdžiu galvažudžiu („improbe latro“), prikiša įžūlų kalbėjimą ir nieko nelaukęs čiumpa dantimis. Dviejų eilučių moralas teigia, kad taip meluoja kraugeriai, ketindami pasigrobtį grobį ir gyvybę.

Camerarijus pirmame pasakėčios „Vilkas ir avelė“⁴⁹ sakinyje nurodo, kad panoręs ėriuką sudraskyti vilkas stovėjo aukščiau, idant atrodytų, kad jo poelgis teisėtas („vellet hoc iure fecisse videri“). Toliau prasideda dialogas. Autorius pasako, kad vilkas kreipėsi žiauriu veidu („torvo vultu“)

⁴⁹ Camerarius, *op. cit.*, p. 84.

ir grasinančiais žodžiais („minacibus verbis“). Ėriuką jis iš karto pavadina nusikaltėliu („sceleste“). Ėriukas, apibūdintas epitetais „bailus“ („timens“) ir „drebantis“ („trepidus“), į vilko kaltinimą, kaip ir visuose *Romulo* variantuose, atsako klausimu: ar tai aš, nuo kurio vanduo bėga prie tavęs? Vilkas apkaltina ėriuką piktu užgauliojimu („maledicis“) ir klausia: „ar neatsimeni, kokią bausmę dėl palaido liežuvio sumokėjo tavo tėvas prieš septynis mėnesius?“ Ėriukas atsako tada dar nebuvęs gimęs. Kitas vilko klausimas susijęs su žole: „O ar žinai, kokų platų lauką man vakar pliką palikai be žolės?“ Ėriukas bando gintis, sakydamas, kad toks jo poelgio neįmanomas, nes jis apskritai neturi dantų. Tada vilkas pasako baigiamąjį sakinį: „Esi labai šnekus ir iškalbingas, bet aš nutariau puikiai papietauti“ ir čiupęs ėriuką sudrasko. Moralas keliais žodžiais konstatuoja: „Pasakėčioje pasakojama apie piktadarių begėdiškumą“ („Fabula narratur de impudentia facinorosum“).

Donelaičio pasakėčia „Vilks provininks“ turi sąsają su visais išvardytais pavyzdžiais, bet akiai nesekama nė vienu. Galėtume nurodyti tokius bendrumus. Pirmiausia ir *Romulo* tradicijos pasakėčias, ir Donelaitį sietų pagrindinis pasakėčios motyvas: stiprus kraugerys žvėris neteisingai susidoroja su silpnu gyvuliuku. Donelaitis, kaip ir minėtieji autoriai, suveda abu veikėjus prie upės, įdeda į vilko lūpas priekaištą dėl vandens drumstimo. Kaip ir *Romulo* pasakėčių vilkai, Donelaičio vilkas kreipiasi į silpną gyvūnelį, kurį ruošiasi nuskriausti, plūstamuju žodžiu („bezlipepyčia“). Visos minėtos pasakėčios pabrėžia ėriuko išgąstį. Donelaičio tekste irgi „ožka drebėdama tarė“ (*VP* 12). Donelaičio ožkytė, kaip ir *Anglų Romulo* ėriukas, pripažįsta vilko viršenybę, žodžiais „ponužėl“ ir „meldžiu“ išreikšdama nuolankumą ir prašymą. Vienos *Romulo* pasakėčios ir Camerarijaus kūrinių vilkas kaltina ėriuką nuganius jo ganyklą, o šis ginasi dar neturiš dantų. Donelaičio pasakėčios detalė nėra tapati, bet panaši: vilkas kaltina, kad pievą nuganė ožkelės tėvas su motina ir vaikais. Vieną *Romulo* pasakėčios variantą Donelaičio tekstas primena dėl panašaus juridinės leksikos vartojimo. Vilkas vaizduojamas kaip veidmainis smurtauto-

jas, besidangstantis teisės galiomis ir normomis. *Romulo* pasakėčioje randame žodžius: „iurgium“ („ginčas“), „causa“ („byla“), „repulsus“ („pralaimėjęs“), „queri“ („skųstis, paduoti į teismą“), „veritas“ („tiesa“), „iniusta nex“ („neteisinga mirties bausmė“) ir pan. Teisės terminas pasirodo jau Donelaičio pasakėčios pavadinime: vilkas vadinamas teisėtvarką įkūnijančiu valdininku „provininku“ (teisėju). Jis prisistato kaip ožkytės tėvo baudėjas („andai aš tavo tėvą korojau“, *VP* 10), kaip teisingas bylų teisėjas („Aš neteisią dar niekad nesūdijau provą“, *VP* 23) ir įgaliotas paties karaliaus bausti darančius žalą nedorėlius („Man pavelyta yr visus neprietelius bausti || Ir iškadinkams visur raspustą uždrausti“, *VP* 33–34). Vilko reakcija į ožkytės gynimosi žodžius („kone padūko || Ir, papykęs labai, iš keršto visas išputo“, *VP* 20–21) yra panaši į *Nilanto Romulo*. Apskritai mūsų poeta su šiuo autoriumi sietų ne tik hegzometro forma, bet ir kūrinėlių emociingumas, kalbos sodrumas. Donelaičio pasakėčios moralo nuostata rodo, kad poetas nesitiki piktadario pakeisti, jis, kaip ir kai kurie *Romulo* variantai ar Camerarijaus pasakėčia, tik konstatuoja padėtį: taip ant svieto yra, kad nedorėliai užsinorėję nuskriaudžia bet ką.

Originalūs Donelaičio pasakėčios bruožai būtų tokie. Donelaičio pasakėčia užima 39 eilutes, taigi yra gerokai ilgesnė už mūsų aptariamų autorių pasakėčias. Visur veikia du personažai, bet vienas iš jų Donelaičio kūrinėlyje yra originalus, tikrai sukurtas mūsų poeto. Tai – ožkytė. Visuose *Romulo* ir jo tradicijos pasakėčių variantuose, kaip matėme, veikia ėriukas. *Romulo* pasakėčiose pasakotojas nepasirodo, o Donelaičio kūrinėlyje subjektyvumo momentas yra daug ryškesnis: poetas kreipiasi į skaitytojus (klausočius) žodžiu „girdėkit“. Nors Donelaitis vilko necharakterizuoja pasakėčios pradžioje jokiais epitetais, bet pristatydamas jį kaip visiems pažįstamą girių medžiotoją, iš kaimenių padarantį daugkepsnių, ir pavadindamas gudriai besislapstančiu mėsininku, iššokusiu iš krūmų ne pirkti, o vogti, jį apibūdina išsamiai ir plačiai. Donelaitis nedetalizuoja situacijos, nekalba apie personažų troškulį, nenurodo, kad jie atėjo iš skirtingų

pusių, kur katras personažas stovėjo. Jo ožkelė irgi neturi epitetų, bet poetas paaiškina, kad ji yra ožkelė, dar ne ožka, tuo dar aiškiau parodydamas jos silpnumą ir pažeidžiamumą. Donelaitis originalus ir tuo, kad teisindamasi ožkelė sakosi ne tik nedrumsčianti vandens, bet ir primena jam, kad jis yra sunaikinęs daug gyvulių („Karvių ir arklių, avių ir kiaulių visokių“, *VP* 17), o per rugiapjūtę sudraskęs ir jos motiną. Donelaitis tik tą vieną kartą ir leidžia ožkytei gintis. Paskui jis įdeda ilgą kaltinamąją kalbą į vilko lūpas ir tas sudrasko ožkelę. Galvažudį demaskuojanti jo pasakyta kaltinamoji kalba prieš sudraskant ožkytę yra daug ilgesnė nei *Romulo* tradicijos pasakėčiose.

„AUŽUOLS GYRPELNYŠ“

Nors šią pasakėčią Antikos laikais yra papasakoję Ezopas, Babrijus ir Avianas, *Romulo korpuse* jos nerandame. Sunku pasakyti, ar Viduramžiais ji buvo nežinoma, ar nepopuliari. Tačiau vėlesnių laikų literatūroje ji jau figūruoja.

Trumpa Camerarijus pasakėčia⁵⁰ bando sujungti visų trijų antikinų autorių personažus. Mat Ezopo pasakėčioje figūruoja alyvmedis, o Babrijaus ir Aviano kūrinėliuose – ažuolas. Camerarijus nuomone, tai nelabai reikšminga: „Alyvmedis ar ažuolas (juk tai nesvarbu) su nendre kalbėjosi apie narsą, jėgą ir tvirtybę. Nendrė tylėjo, ažuolui priekaištauja dėl jos svyravimo ir todėl, kad ji dreba dėl menkausio vėjelio. Netrukus užgriuvus vėjams, alyvmedis ar ažuolas priešinosi jų gūsiams ir buvo išrautas bei sudaužytas, o nendrę nuolankumas išsaugojo sveiką“. Moralas sudėtas iš dviejų dalių. Pirmiausia pateiktas teiginys: „Pasakėčia parodo, kad labiau girtini tie, kurie moka pritaikyti prie aplinkybių ir nesipriešina pajėgesniems, negu tie, kurie vaidijasi ir kaunasi su viršesniais ir galingesniais“. Antroje moralos dalyje Camerarijus prideda dar vieną teksto interpretacijos variantą, sakydamas, kad čia atskleidžiama ir tai, apie ką rašė Herodotas: „Die-

⁵⁰ Camerarius, *op. cit.*, p. 77.

vybė paprastai parbloškia pernelyg aukštai iškilusius“. Matome, jog Camerarijus ažuolo nepristato kaip pagyrūno ar kaip kitaip atgrasaus personažo. Jis tik nepritaria žūtbutinės kovos pozicijai. Pasakėčioje nėra dialogo, tik pasakojimas. Nei ažuolas, nei nendrė neapibūdinti jokiais epitetais.

Hieronimas Ozijus (XVI a.) pateikė hegzametru sueiliuotą šios pasakėčios variantą⁵¹. Jis labai panašus į Camerarijaus. Ažuolas susiginčio su nendre, katras patvaresnis. Ažuolas prikiša nendrei lenkimaši vėjo gūsiams, o nendrė kukliai tyli. Netrukus audra jį išrauna, o nendrė lankstosi ir nelūžta. Moralas: labiau girtini mokantys nusileisti, nei ketinantys nugalėti tvirtieji. Žinok, kad Dievas, norėdamas nuversti aukštai iškilusius, paprastai ilgam sustoja ten, kur jie rodo galią dar neprispaudus aukščiausiai esybei.

Desbillons'o pasakėčios⁵² „Ažuolas ir nendrė“ situacija panaši, tik neakcentuojamas ginčas. Vyksta pokalbis, ir ažuolas klausia, ką nendrė darys, supykus Akvilonui, jei ją nulenkia malonūs Favonijai. Ta atsako nuolankai pasitiksianti visa, kad ir kas ją užgriūtų. Ažuolas teigia nesilenkiąs jokioms audroms ir palaužiąs vėjų grasinimus. Autorius tokius jo žodžius įvertina kaip pagyras („Dum sic superba gloriatur“). Užėjus baisiems vėjams (Desbillons'as sukuria originalų vaizdą: nuo šaltojo ašigalio įsiveržia bepročiai Šiaurės sūnūs), nendrė nusilenkia, o ažuolas kovoja, bet išraunamas. Moralas konstatuojamojo pobūdžio: įniršis, gebantis palaužti pasipūtimą, dažnai pats leidžiasi palaužiamas nuolankumo („Quae frangere solet ira contumaciam, summisione saepe frangi se sinit“). Autorius pavartoja kelias antikines mitologemas (Akvilonas, Favonijai, Šiaurės sūnūs), akcentuoja gyrimaši bei pūtimą ir atpildą už tai.

Donelaičio pasakėčia yra gerokai ilgesnė (49 eilutės) už minėtus kūrinius. Mūsų poetas, kaip ir kiti, pradeda dar neišrauto medžio vaizdu, bet daug daugiau dėmesio (12 eilučių) skiria besigiriančiam

⁵¹ Hervieux, *op. cit.*, p. 634.

⁵² Desbillons, *op. cit.*, p. 126.

ir besididžiuojančiam daugeliu kovų su žaibais ir vėtromis, silpnesnius niekinančiam ažuolui. Galingo pagyrūno vaizdas yra išsamus ir labai ryškus. Tokio vaizdo aptartose pasakėčiose neaptikome. Ilgoje ažuolą pristatančioje Donelaičio pasakėčios įžanginėje dalyje mūsų poetas nupiešia atgrasų jo paveikslą, charakterizuodamas neigiamos konotacijos žodžiais: „didpilvis“; „Gluosnius ir egles, pušis ir liepų viršūnes, || O labiaus karklus ir krūmus laikė per nieką“; „pasipūtęs“; „gyrpelnys“; „tikt juokias, tikt juokias“ (AG 1, 5–6, 7, 10, 12). Donelaitis pabrėžia, jog pasipūtęs ažuolas prarado saiką: „vis įsirėmęs per mierą didžiaivos“, „jau per daug tasai raspustininks lošo“ (AG 4, 13). Be to, jis pamiršo Dievą: „dangui jau nei gero nedavė žodžio“ (AG 14). Taigi, jau iš šios eilutės skaitytojas galiūną ištikusią nelaimę gali suvokti kaip dangaus bausmę. Ažuolo žūties scena irgi atstumianti: jis pavadinamas kietasprandžiu, jam mirštant iš jo didelio pilvo išvirto viduriai ir žarnos. Tokių ryškių vaizdų aukščiau aptartos pasakėčios neturi, jie – Donelaičio savastis ir stiprybė.

Labai ilgą, 28 eilučių Donelaičio moralą su aukščiau aptartaisiais sietų mintis, kad Dievas nubaudžia už vieną didžiųjų nuodėmių – puikybę tuos, kurie yra pasipūtę, arogantiški, nemandagūs: „Taip Dievs smarkininkams visiems beveikiai sūdą padaro“ (AG 22). Tačiau apskritai Donelaičio moralas yra daug emociškesnis už mūsų aptartųjų pasakėčių moralus. Poetas kalba savo vardu: kreipdamasis į aukštųjų ir žemųjų luomų žmones, jis kviečia suvokti Dievo nustatytą luominę pasaulio tvarką, laikytis savo luomo principų, nei vieniems, nei kitiems neperžengti saiko.

IŠVADOS

Donelaičio pasakėčių palyginimas su Romulo ir jo tradicijos autorių kūrinėliais rodo, jog lietuvių poetas tikriausiai žinojo Europoje pasklidusius ezopinėmis vadinamų lotynų kalba parašytų pasakėčių variantus, bet jais pasinaudojo ne akiai sekdamas ar perdirbinėdamas, o labai kūrybingai. Nepavyko aptikti pasakėčios, panašios į Donelaičio pasakėčią „Rudikis jomarkininks“. Kol neirodyta kitaip, ją reikėtų laikyti visiškai originaliu Donelaičio kūrinium. Beveik neturi sąsajų su Romulo tradicijos pasakėčiomis ir „Pasaka apie šudvabalį“. Kitose keturiose mūsų poeto pasakėčiose („Lapės ir gandro česnis“, „Šuo Didgalvis“, „Vilkas provininks“, „Aužuols gyrypelnys“) galima išžvelgti vienokių ar kitokių bendrų bruožų su Romulo ir jo tradicijos kūrinėliais: tie patys veikėjai, tokia pat veiksmo situacija ir eiga, kai kur panašus leksikos pobūdis, moralų teiginiai. Tačiau ir šios pasakėčios jokių būdu nėra Romulo ir jo sekėjų kūrinėlių kopijos, visos jos paženklintos originalumo ženklu. Originalūs yra Donelaičio pasakėčių pavadinimai. *Romulo korpuso* pasakėčios pavadinimų neturi. Vėliau jie atsirado, bet buvo tradiciniai, einantys iš vieno rinkinio į kitą: „Vilkas ir ėriukas“, „Šuo ir avis“, „Nendrė ir ažuolas“, „Lapė ir gandra“. Mūsų poetas davė savitus pavadinimus. Donelaitis sukuria savų personažų, pritaiko situaciją prie jo skaitytojams pažįstamos aplinkos, paprastų Mažosios Lietuvos žmonių supratimo. Jis daug išsamiau charakterizuoja pasakėčių veikėjus, sukurdamas įspūdingus jų paveikslus. Jo hegzametru parašytos pasakėčios apdovanotos epo bruožais: veiksmas plaukia pamažu, kūrinėliams būdingas nuoseklus ir detalus pasakojimas, neskubrūs dialogai, ilgokos kalbos. Pastarieji elementai dažnai nuspalvinti įvairių emocijų. Tuomet vaizdai išeina daug ryškesni, įspūdingesni nei Romulo ir jo tradicijos pasakėčių. Ryškesnis ir subjektyvusis momentas: Donelaičio pasakotojas dažnai pasirodo pats ir kalba savo vardu. Taigi talentingo kūrėjo pasakėčios daro didelę garbę lietuvių literatūrai.

STRAIPSNYJE VARTOJAMOS SANTRUMPOS

AG – Aužuols gyropelnys

De sera num. vind. – *De sera numinis vindicatione*

Her. – Herodotus

LGČ – Lapės ir gandro česnis

LKŽ – Lietuvių kalbos žodynas

Plut. – Plutarchus

PŠ – Pasaka apie šūdvalalį

ŠD – Šuo Didgalvis

VP – Vilks provininks

Įteikta: 2008-11-20

Priimta: 2008-12-10

Dalia Dilytė

RELATION OF FABLES BY KRISTIJONAS DONELAITIS
TO FABLES FROM *ROMULUS* TRADITION

Summary

The article attempts to elucidate whether Donelaitis's fables were in any way influenced by the Latin fables of Late Antiquity, Middle Ages and later times. It infers that the Lithuanian poet must have known the popular in Europe variants of so-called Aesopian fables and far from blindly imitating them, used them creatively.

The article states that Donelaitis's fable „Rudikis jomarkininks“ („The Dog at the Fair“) is completely unrelated to the original Aesopian fables; it perhaps faintly echoes the poet's own „Fable of the Dung Beetle“. Although the other fables by the Lithuanian poet („Lapės ir gandro čėsnis“ („The Fox's and the Stork's Feast“), „Šuo Didgalvis“ („The Dog Big-Head“), „Vilks provininks“ („The Wolf-Judge“), „Aužuols gyrypelnys“ („The Braggart Oak“)) have some common traits with the fables from the *Romulus* tradition (similar characters, setting and plot, sometimes similar lexics and moral), these fables by no means are exact copies of those by *Romulus* and his followers, they all are marked by striking originality. Distinctive are the titles of Donelaitis's fables: the Lithuanian poet creates his own characters; he adapts the situation to the environment familiar to his readers, to the understanding of simple people of the Little Lithuania. He depicts the characters in a great detail, creating their impressive portrayals. His fables are written in hexameter and have epic qualities: the action unfolds slowly, the narrative is consecutive and detailed, the dialogues are unhurried, and the speeches are long. Dialogues and speeches are often coloured by various emotions. Thus, the imagery is much more impressive than that of *Romulus* and his followers. The subjective aspect is also much more salient: Donelaitis's narrator often appears on the scene and speaks in his own name.